

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 3 круне, а за Србију 4 динара. Учители са малом платом, као и богослови и приправници, добивају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору 30. Јунија 1900. године.

НЕКОЛИКО СТРАНИЦА ИЗ КЊИГЕ О УЗГОЈУ.

Пише Јелица Беловић-Бернадзиковска директорица више школе у Бањојлуци-Босна.

Присподоба између књига и људи није нова. У васпитном раду дјеца су живе књиге — из којих прави учитељ много може да научи. Ево неколико таквих страница истргнутих из моје библиотеке, која носи на челу наслов: „Посматрање душе детиње.“

Неки дан нашла сам у једној прекрасној књизи, која је доживјела тридесет и друго издање, а зове се „Die Schriften eines Waldschulmeisters“ (Rosegger) врло лијепе ријечи: „Дијете је књига из које ваља да читаш и у коју ваља да пишеш. Дијете је књига чаробњака, који је људима показивао празне листове, па онда на њих хукао и слова су се појавила. Тако се и под дахом учитељевим појављују разни знакови на бијелим страницама душе детиње.“

Ето предамном лежи албум. Није то модерни шпортски албум, већ је албум у коме сам ја сама насликала *душе* мојих ученица. Ево неколико таквих слика, мили моји читаоци.

Лила! Ово је дјевојче одгојено у „великом свијету.“ Њезина је главица, глава цивилизованог човјека. Ево зашто? Она може *много* да разумије; она никада не ће ненадано и искрено изустити звонки поклик, ако чује, где неко говори нешто, то је против њених назора, или нешто њој сасвијем ново. Она умије бити индиферентна, а зато и енергична у своме дјеловању. Она има много, много познанства у свијету салона, будоара и клубова; али никоме од својих знанаца није она близу — све је то пријатељство и та љубав тек „par distance.“

И за то је она биће веома самосвјесно.

Има у њезиној души додуше још једно „ја,“ које јој под душом неких добрих књига по некад дошаптива критику за ово прво самосвјесно „ја“ — али таке се критике одбаце и ућуте.

Боже мој — чудим се гдекада — млада дјевојка — па такова без живота! Такова „практична памет,“ која се ама никад не подаје сасвијем никојему допису, никојему дјелу, никојему чувству, никојој наслади, никојој страсти! Веле неки, да је овака самосвијест знак вишег душевног развитка, али ја велим, да је она нешто, што неизмјерно слаби чувствени живот, нешто што отима ону дражест лијепој младости.

А ипак она вазда у себи носи критику себе саме. С тиме она откида од цијелости потребну на то чест духа — те тако она сав живот и све дојмове осјећа не у цијелости, већ само преосталим дијелом душе. . . А није ли то нешто неприродно, мучно? Јест, мучно је као што би било за птицу мучно летети једним крилом. Одатле блазираност, цинизам у младежи. Таково биће није кадро, да сву своју снагу сједини за једно дјело, за један рад — јер носи у себи два човјека, од којих док један критикује и приговара, други живи само пола — животом и губи сваку сталност.

Такове особе ријетко ће починити непромишљен чин — у њих нема младачких будалаштина — све је ту тобоже коректно.

Поезија религије и сласт молитве никад није понијела моју малу Лилу у више сфере. Она сама о себи каже, да није биготка. Лила ми се не једном са правилним цртама лијепог лица причини као Аспазија са очима Dante-ове Beatrice, а с посмејком Јелене, која снови о тајнама Елизејских сласти.

Дакле атеисткиња? Ах — не — како би то била? Атеизам није више у моди. Данашња филозофија не држи више материју за алфу и омегу свега — већ на разна велика питања одговара „Не знам.“

И ово „не знам!“ упило се скроз и скроз у душе младе чељади. „Не знам!“, „не знам!“ — ова је велика импотенција људског разума управо трагички окружила младе душе вијека свијетла и папира. И не једном долази ми воља, те се поставим пред модерну филозофију — ту голему зграду од карата, те јој горко приговарам: „О да — ја се дивим твојој тријезности, ја се дивим тачности твоје анализе — али при свем том — ти си нас филозофију унесрећила! Ти немаш, како сама признајеш, доста снаге да одговориш на прво од сила питања — а имала си доста снаге и воље, да подкопаш

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
У
Л
И
О
Т
Е
К
А

моје ухваће у науку, и у вјеру, која ми је на сва питања одговарала не само стално већ и слатко и убедљиво. О познам те ја сада! Твоја је метода, твоја је суштина — скепцитизам и критика. Тим си скептицизмом отровала сву наивност и невиност младих душа, све нерве њиховог свежег духа — све, све! Душа њихова вуче једно своје крило по земљи — по праху и блату! Мислиш ли, да прерафинирани нерви, па естетична потреба и способност естетичног уживања природе и умјетнина може да јој накнади морална начела? Може да по очима од цинизма? Вараш се онда! Из естетичних нерва модерне младежи извире деликатност осјећаја — то је додуше истина, али ти су осјећаји ипак као у зраку објешени, јер се не оснивају ни на каквом догмату, ни на каквој тврдој вјери. Она нема за то ни циља, кому би живот свој посветила, већ живи као што Sienkiewicz вели „veselo zwierze“ — весела звијерка.

Лида је у осталом имала више страница у души, него што их обично имају госпођице њезинога доба. Већина тих страница ће дакако истом будућност да испише, али свакако је у ње мјеста за врло лијепе ствари. Осим тога имала је ванредно мили начин подизања главе код разговора и умјела је дражесно гледати право у зеницу, ономе коме је говорила. А и ово је „cosa rara“ у наших обичних дјевица.

„То тој тип!“ рекао би пољачки првак новелиста.

* * *

Има бића, срдаца, душа, које су налик на шумско цвијеће. Баш онда најлепше, најинтензивније мирише, када је погажен и сок му најбољи истиснут.

Међу ове припадају и све ванредно слатке ћуди, којима је највећа потреба, да имаду око себе пријазну атмосферу, иначе им је зло и страшно. Види се то већ код мање дјече, а још више код дјевица. Извире то из неизмјерне деликатности срца, коју узгој ваља да чува и почитује; што се ријетко чини. Лада бијаше таква ћуд. И очувала је ту слаткоћу срца до своје шеснаесте године, тек је онда запала у друштво где је владала чудна смјеса идеја и назора, које су пали попут отровна фермента, попут киселе капље у слатку текућину њезина срца и ту стале раскисивати и узнемиравати глатку површину младе те индивидуалности. Њој је требала у узгоју и живота неба спокојна, синтетична равнотежа, која се не обазире на малишаве ситнице, које узнемирују и узбуђују. А у нашем модерном друштву и узгоју свега има прије, него тога. Тек што год

ситно и мало постаје камен смутње, увреде и немира — па се онда због тога обично занемаре ствари заиста вриједне и велике. Само гледајте како људи живе! Све им руководе живци! — Због какве мале ријечи обарају људи читаву срећу једног или више живота! А све су то појаве болесне воље, ништа друго. . .

За младу душу нема горега од разочарања, оно квари карактер, отимље му снагу, слаби га. После сваког разочаравања млада је душа сиромашнија, налик је на банкротера, налик је на наду, која је стајала у своме цвату, у своме зениту, па сад одједаред нагло иде у долину, одкуд душе хлад и мрак; у долину где нема сунца да полиже мраз, тог драгог сунца које топло попије свако зрнце леда као да је шећер. . .

Лотов цвјетак стрепи
Од сунашца жива
Па погнуте главе
Ноћ чаробну снива.

Алекса Шантић.

Лотов цвјете — моја Лада! Чини ми се твоја душа попут бјеле црквице, која високо на бријегу стоји — као отргнута од свјета пуна поезије и љепоте.

Ње се тиче као типа врсте оно, што је рекао Sienkiewicz у својем најбољем дјелу „Без догмата“ о људима модерног доба у опће: *Bo widzisz, na kazdej kulturze, tak wyrafinowanej, mozesz napisac to, co sie pisze na pakach ze szklem lub porcelana: „Fragile!“ Tobie, który duchowo pochodzisz z Aten, mnie i dziesiatemu, dobrze i miło jest zyc z ludźmi, majacymi tak wydoskonalone nerwy; ale jeśli zechcesz coś na tej podstawie budować, to cie ostrzegam ze ci belki na gtowe zleca. Czy myslisz, ze ci wytworni dyletanci zyciowi nie musza przegrać w walce o byt z ludzmi, majacymi tegie nerwy grube muskuly i gruba skore?*

(Ама видиш на свакој култури, која је тако рафинована, можеш написати то, што се пише на скријама са стаклом или порцеланом: „Fragile!“ (zerbrechlich).

Теби, који си душевног покољења из Атине, мени и десетоме добро је и мило живјети с људима, који имаду тако истанчене живце; али хтеднеш ли нешто на томе основу да градиш, то те морам упозорити, да ти лако греде могу на главу пасти. Или зар мислиш, да ови умјетни дилетанти живота не морају да тај живот свој про-

www.uns.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

играју у борби са људма, који имају јаке живце, тврде мишице и дебелу кожу?)

О, Лада, лотови цвјете

* * *

Ето нове слике! Ово је дјевојче тако различно од других, као да је са друге планете. Често сам се у то дубоко замислила! И на чем се оснива та голема разлика?

На катехизмовој простоти њене душе. Без сумње само на том, сада то видим јасно — али ипак још не сасвијем јасно и широко, јер сам сама у души тако многострана и замршена, да сам готово изгубила смисао простоте. „Слушам њен глас, али је не видим“ — ето тако. Мој душевни поглед трпи на некој врсти далтонизма, те не може да разликује неке шаре.

Мени не може да се смести у главу, како је могуће да неко неки назор — па макар он био и вјековима устаљен и посвећен — просто и без даљег истраживања примити у се и њега се држати — а да му не дође воља, да тај назор, то вјеровање не погледа и разгледа са свих страна, да га не растави на дјелове, а те дјелове опет на атоме, и још на мање, све дотле док се сав не распе у прах, који се више не да укалупити у првотни калуп. И зато ја нисам разумјела ћуд моје мале пријатељице Љубе. Познавах ју од малена, па сад ето као осамнаесто-годишњу дјевојку, стајах пред њом и чудих се. Она ми је откривала сву душу без икаквих обзира и заслона.

Задивила ме управо сталношћу својих назора; којом се тако разликовала од њених другарица и од мене саме. Њој никад нити за секунду није на ум пало, да посумња о неком правилу морала, којег је вјера и друштво људско признало и посветило. Њој је то право било необорива светиња; прешло јој је у природу чврсто и тврдо. И колико је доживјела напасти, колико разних дојмова! Али никада није колебала, ни сумњала, на коју ли ће страну, „коме ли ће приволети царству!“ Душа је њезина тако изврсно разликовала пљеву од зрња, да ту о каквом помјешању или нејасности не бијаше ни говора. Она бијаше неприступна за све „што није у реду“ као снијежна глава алпинска стајала је у мојим очима високо изнад дјевојака њезинога доба и времена . . . Друге дјевојке и не можеш одвести на ту висину — јер би им тамо даха по-
нестало

I dziwie sie tylko, ze kwiaty
Pod twemi stopami nie rosna
Ty zloty mój ptaku skrzydlaty,
Ty maju, ty raju, ty wiosno!

Sienkiewicz.)*

ДЕЧИЈИ ЗЛОЧИНИ.

— По др. В. Рајну и Е. Шолцу. —

(Свршетак.)

Да бацимо прво историјски поглед на те установе!

Цео судски поступак са децом-злочинцима још је у неку руку нов. Тако је и са начином, како се казне за децу одређују и извршују. Реформа у корист осуђених дечијих злочинаца, која већ од неколико векова влада на том пољу, потпомагана је нарочито наглашавањем хришћанских принципа, као и пројектима разних научењакâ, филантропâ, и правих хришћанâ. Та реформа развијала се у неком извесном правцу, не полазећи једнострано са захтева казне, него енергично тежећи за тим, да се ти млади злочинци васпитавају у место да се казне, јер је знала да казна имаде ужасне последице. Она тежи још и данас за развијањем и снажењем моралне односно морално-религијозне свести у такове деце, те се свим силама стара, да их начини корисним члановима људског друштва.

У средњем веку нису имали никаква обзира према младости осуђеника. Тешким телесним казнама и затвором сатирале су се у маси ексистенције, које би иначе, да је среће, помоћу васпитања били још добри и корисни људи. У 16. и у почетку 17. века показују се први приметни почетци неке реформе, те су младе злочинце упућивали у предонице и радионице, које су међу тим за злочесту децу и младе просјачке одређене. У Холандији је била прихваћена та мисао. Другде је та мисао одбачена у толико, што су те радионице претварали у затворе и у њих смештали све могуће злочинце. У 18. веку стајали су затвори у том погледу веома рђаво. У тавницама била је права морална поама. Мушки и женски апсеници живели су заједно и у заједничкој соби задовољавали се пијанчењем, игром и другим пороцима. У те се затворе пуштаху чак и деца,

* И чудим се само, да цвјеће
Под твојом ногом не расте
Ти влати мој птићу крилати
Ти мају, ти рају, ти пролеће.

te је тако нпр. приликом ревизије неке пруске тамнице у једној соби нађено четири лица, а међу њима један стари, препредени коњокрадица, један дечко од 14—16 година и једна служавка од 20 година.

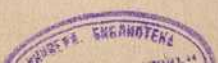
Нека промена у корист поправљања тога стања опазила се тек при крају 18. века. Почетци тога покрета налазе се у оном научном, хуманом и строго религијском покрету, који је у половини и при крају 18. века захватио све културне државе онога доба.

Америчким Квекерима припада неоспорна заслуга, што су они први предузели практичне мере у тој ствари, пошто су 1776. године основали „The Philadelphia Society for Assisting distressed Prisoners“. Даље је заслуга Енглеза Joh. Howards-а, који је неморно походио све затворе Енглеске и континента и на послетку увео основне реформе. Али је Америка и на даље остала земља, у којој се радило на побољшању стања за дечије злочинце. Квекери се у Пенсилванији, одмах после извојеване независности, дадоше на посао. Почеше зидати затворе са ћелијама, да би се апсеници могли делити. Ту су затварали и осуђену децу. Међутим није било могуће оделити их са свим од одраслих и избећи сваки додир с њима. У исто доба видело се, да се царство злочинаца рекрутује баш из занемарене деце, те се и поставила лозинка: Одвојити децу од одраслих и основати нарочите заводе за децу! Та мисао продре и 1825. године оснује се први такав завод на острву Рендо, (Randall) код Њујорка, под именом: „House of refuge for juvenile delinquents“. За кратко време пођоше и друге државе тим стопама, тако, да данас све америчке државе имају „Reformatories for juvenile offenders“. Међутим, да би се деца чувала од злочина, решено је, да се и занемарена и напуштена деца брижљиво васпитавају. Али то профилактично старање остављено је са свим приватном добротинству и на том пољу развијена је у Америци велика делатност, која се тамо потпомаже обилним новчаним прилозима.

У *Енглеској* се то питање развијало врло тешко и споро, и ако у својој првој врло једноставној организацији. Али се у Енглеској још у пређашња времена имало обзира према деци. Још за време Хенрика VIII. одређује „Apprenticeship Laws,“ да се деца-просјаци од 5—18 година дају каквом ваљаном занатлији на науку. Доцније су такову децу смештали у сиротињски дом. Но то се односило само на напуштену децу. Деца преко 14 година осуђивана су за злочин као и одрасли: на робију; депортацију, шта више

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

чак и на смрт. Тек 1838. одређује енглески закон дословце ово:
„that it might be of great public advantage, that a prison be provided, in which young offenders may be detained and corrected and receive such instructions and be subjected to such discipline as shall appear most conducive to their reformation and to the repression of crime“.*) Затвор за децу установљен је на острву Вајту (Wight). Али јавно мњење енглеско није у том видело изведену мисао о васпитању и довољно заступљену, те је тежило, да се деца пошаљу у „Reformatory Scools“. У колико су то били приватни заводи, законом од 1854. били су одређени за издржање казнâ. Држава је допуштала оснивање таквих завода, али је задржала право врховног надзора, као и потврде њихових уређења и статута. Међутим и поред тога, што се деца шаљу у „Reformatory Scools“, казне се и затвором, те се прави пријатељи васпитања туже на честа и многа шиљања у „Reformatory Scools“, знак, да мисао о правом васпитању такве деце још ни у Енглеској није ухватила дубоког корена и људи од искуства раде свим силама на том, да се деца не казне затвором, јер ту резултати нису најповољнији. Повољније гласи суд о мерама, које предузима држава ради телесног кажњавања деце-злочинаца. Међу тим мерама налазе се радионице, које Енглези зову: „Industrial Scools“, у које се примају напуштена деца. „Industrial Scools“ као и „Reformatory Scools“ стоји под врховним државним надзором. Леп је резултат постигнут и са уређењем „Training schifs“ Опасна деца и млади злочинци смештају се на трговачке лађе или рибарске барке, где се предузимају нарочите мере за њихово морално и стручно образовање.

У *Шведској* примењује се казна у блажијој форми, али обично тек после навршене 15. године. Осуђено дете може се и после издржане казне сместити у васпитни завод халски (Hall), или неки део казне издржи у затвору, а остало у заводу, или се место казне шаље у завод. Тај је завод одређен нарочито за децу и у приватним је рукама, али подлежи државном надзору и ужива државну припомоћ.

Данска нема, осим затвора, других нарочитих државних завода за васпитање и поправљање дечијих злочинаца. Њихов по-

*) Т. ј. да би за публицу било корисно, кад би се удеоно затвор, у којем би се млади злочинци задржавали и поправљали и добили наставу и да су под таким дисциплином, — што би најбоље одговарало њиховом поправљању и угушивању њихових рђавих дела.

www.студ.бк.изван затвора лежи искључиво у рукама приватних завода.

У *Норвешкој* може се казна у затвору заменити батинама или смештањем у какав васпитни завод, чији је статут потврдио краљ. Ту се држе деца до навршене 16. године.

У *Аустрији* нема нарочитих законских одређења у том погледу, али је административним путем омогућено, целу казну или само деломце, заменити васпитањем, које почива једино у рукама приватних или црквених завода.

У *Холандији* постоје два завода за младе злочинце. За школу је одређен онај у Алкмару (Alkmaar), а Монтфорт, (Montfoort) за женску децу. Преко ноћ спавају деца у одељеним гвозденим просторијама. Међу њима постоје две класе: 1. обична, 2. кажњена класа.

У *Белгији* издржавају казну деца у једном посебном делу ћелијичног затвора. За оне, који су ослобођени због недостатка моћи расуђивања, постоји „maisons speciales de reforme.“ St. Hubert и Gent су за мушку, а Namur за мушку и женску децу, у одељеним заводским одељењима. Профилактично раде државни заводи Ruysseleck и Veernem.

У *Италији* су дечије казне блажије, али се издржавају у затвору. У новије доба ради се на подизању државних завода за поправљање. Приватни заводи, Reformatori, примају децу на васпитање. Ако држава даје какoву помоћ, то стоје под њеним надзором.

Од како је у *Француској* уведен Code pénal постоје „maisons de correction“, у којима треба кажњена деца да издрже своју казну. Међутим су ти заводи после отворени и одраслима, те су свој прави смер тако промашили. Доцније је у Паризу основан завод за саму децу, али и то није наишло на опште одобравање. Држава је радо гледала подизање „пољских радионица“ и потпомагала их је. Најзад основала је држава „colonies correctionnelles“ у Француској, за младе злочинце, а њих у многим допуњују профилактски заводи, под именом „colonies pénitentiaires.“

У појединим државама *немачке царевине* после 12. године затварају се деца у затворе. У већим затворима удешена су нарочита дечија одељења, где се постављени учитељи брину за наставу, као и за друго какво корисно занимање осуђених. Деца су скоро свуд посебице затворена. У *Саксонској* постоји у Саксенбергу завод за мушку децу и то за њих 220, а у Гринхајну за 70 женске

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
www.unilib.rs
деце. Што се тиче оснивања присилних васпитних завода (Zwangserziehungsanstalt), ту иде прилично споро. И ту је Саксонска на првом месту, са својим заводом за поправљање деце у Грос-Хенердорфу за мушку, а у Браунсдорфу за женску децу.

Осим тих завода постоје у Немачкој још разни заводи. Такав је краљ. пруски еванђелички васпитни и поправни завод за мушку децу закладе св. Мартина у Бапарду, у Рајни, код Касела у Ваберну, и у Морицбургу код Цајца, као и краљ. католички васпитни и поправни завод у Стајнфелду у Ајфелу, и у Конрадсхамеру код Олува; даље државни васпитни и поправни завод у Олсдорфу код Хамбурга, краљ. баварски васпитни завод у Спајеру, даље завод Бехта за провинцију Олденбург, Беверн за Брауншвајг и Фалкентал за Вајмар. Приватна друштва имају такођер своје заводе, као на пр. „Baiserhaus“ у Ренгсхаузену код Ротенбурга на Фулди и т. д. Сувише би нас далеко одвело, кад би смо набрајали све те заводе, који се у Немачкој дижу и подижу.

У Србији се такође види неки напредак у том погледу, што се као што чујемо, у министарству унутарњих дела ради на пројекту о подизању васпитних и поправних завода за младе злочинце. Профилактично ради у Београду друштво „Дома сиротне деце,“ као и „Стеван Дечански,“ и многе друге приватне установе, премда су и горња два завода приватне природе.

Према нашем изложеном плану остаје нам још да наведемо какве би реформе биле потребне да се уведу, па да се број дечијих злочина смањи. Узевши у обзир све оно, што смо рекли за узроке злочина, те би се реформе састајале у овом:

1. Друштвено (социјално) питање морало би се са свим регулисати, али тако, да се узму у обзир праведни захтеви и нижег раденичког сталеза. Држава сама треба да иде за тим, да се благостање диже у народу како на економском, финансијском тако и на свима другим пољима. Тако звана борба за опстанак била би тада угушена у клици, а с њоме и много наше зло.

2. Питање о казнама треба једном решити свестрано и темељно. У многим државама казна затвором је једино средство. Али таква казна није пробитачна ни у ком погледу. Она погађа појединца, али у опште узевши не чини никакав велики успех. Па не само то! Него ми још, кад казне учестају, вичемо на закон, а нећемо да гледамо да клицу тога зла угушимо.

Казна затвором није пробитачна са ових разлога:

1. Казном се дете печати као злочинац.

2. У затвору се дете налази и са друштвом, које га још више учи на зло. Тако затвор место да упливише на децу, он још постаје школа престапа, као што згодно вели др. Рајн.

3. Такова деца, пуштена на слободу, бивају још већи злочинци, а улазећи поново у школу куже и другу још незаражену децу.

4. Да затвори ни мало не допринесе самој ствари, показује сама статистика тих злочина. Број тих злочина; који расте с дана у дан, доказује да затвори делују баш у противном правцу.

Треба дакле мислити, како ће се ти злочини из корена таманити. Ту би могли навести ово :

1. Не дозвољавати густу насељеност, као и расељавање великих индустријских центара и фабрика, те не допуштати велику навалу становништва у велике вароши. Али ту смо без савета. Фабрике, које су већ једном основане, као и велики индустријски центри не могу се никако раселити нити пренети изван великих вароши. То је дакле једна невоља, коју не можемо од нас одклонити.

2. Јачање породице у физичком и моралном погледу. Физички и морално јака породица сачуваће много дете од пропасти. Уз то нека се састави друштво за зидање кућа, особито нижем и сиромашнијем сталежу, па ће сиротиња на тај начин доћи до јефтених а здравих станова.

3. Особито у индустријским државама нека се створи закон за заштиту радника, као и да се женским и деци забрани рад у фабрикама.

4. Нарочито треба дизати ниво народног образовања, које данас има доста недостатака. Особито нека се васпитањем облагорођавају деца нижих редова. Основна школа мора дакле да положи добар темељ, мора да образује у детету моралан карактер, који ће детету и после бити путевођа. Но поред основне школе морала би и продужна школа добити онакову организацију, која одговара данашњим приликама. Сва деца требала би, ако не похађају другу школу, да полазе продужну школу обавезно, и то од 14.—18. год.

5. Трговци, занатлије и други, који примају туђу децу на изучавање трговине и заната, да су судски одговорни за њихово владање. Тако би они и ту добијали домаће васпитање.

6. Да се уведе место казне затвором насилно васпитање и то у државним заводима, који ће решавати о том, кад да се дете пусти из њих. У Немачкој је једна струја, која хоће да уведе телесну казну, као што је то у Енглеској и северо-европским земљама, у место досадашњег затвора. Други су опет за то, да се укори чешће подељују, али не као до сад у судијиној писарници, него јавно пред целим поротним судом. Тако исто нека се новчане казне чешће примењују и глоба да се не односи на саме родитеље, него на дотичног осуђеника. То држе, да ће бити од већег утицаја.

7. Највећа реформа састојала би се у том, кад би се казна са свим пренела из затвори у школе и заводе, које би постојале за неваљалу, покварену децу и младе злочинце. Ту да се деца изуче у занату или књизи, па да се после навршене 18. године пусте у свет. Те школе и заводи, да су, као што рекосмо горе, обавезни за све дечије злочинце као и неваљалу децу, да су државна надлештва.

Ту проф. *Рајн* захтева продужење и преображај досадашњег васпитања морално опасне деце, а деце злочинаца, које васпитање стоји под државним надзором и предлаже ово:

1. Да се обим насилног васпитања морално опасне деце пренесе и на дечија уточишта, као на најблажију форму насилног васпитања.

2. Повећање државних насилних васпитних завода за децу-злочинце.

3. Постављање васпитних надлештава (*Erziehungsämter*), коме нека припадају и чланови учитељства и које надлештво има да решава о надзорном васпитању и то:

- а) у државним насилним васпитним заводима,
- б) у приватним заводима, који стоје под државним надзором,
- в) у дечијој рођеној и
- г) у страниј породици.

4. Постављање поверљивих особа обојега пола ради надгледања породичног васпитања.

Држава пак да сме, поред ограничења родитељских права, да узме дете у своје насилно васпитање:

1. а) ако предстоји морална пропаст детиња и то ако дете живи у преступничкој или порочној родитељској кући; ако се оно употребљава у преступничке сврхе; ако се о детету може доказати просјачење, скитничарство итд.; ако је дечије васпитање од стране родитеља пропуштено, како би се дете сачувало од занемарености;

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

6) ако је дете учинило какав кажљив чин, који повлачи за собом моралну опасност.

2. Управитељи школски, учитељи и учитељице су законом обавезане да сваки морални преступ школског детета, ако о томе имају доказа, пријаве суду.

3. При наређењу васпитања под државним надзором извршна је власт обавезна изискати суд школе о детету, које има да се надгледа.

4. Граница малољетности у погледу људске казне нека се од 12. године пренесе на 14. те нека се има у очима „условна осуда“ у место укора, који је без икаквог утицаја.

Искључење деце-злочинаца пак повлачи горњу реформу о одређењу насилног васпитања за неваљалу децу.

Разуме се, да извођење тих рефорама захтева велике материјалне жртве. Али то не треба да плаши остварење горње идеје. Зар тавнице, које се подижу за децу злочинце, не стају новаца? И још колико! Па пре него што би се силни новац улагао у дечије тавнице, нека се из тог новца подижу васпитни заводи за покварену децу. То би био благодарнији и већи, и кориснији интерес на уложени капитал, него иначе.*) Наш подмладак треба да нам толико лежи на срцу, да нас материјалне жртве ни за часак не смеју скренути са правог пута и наше добре воље, да наш подмладак сачувамо од сваког порока и зла и да га кроз Сциле и Харибде овога живота изведемо на моралан пут, којим он после нека греди у своме даљем животу, радећи на општем добру и свога народа и своје државе.

Тако смо стигли на крај нашега разлагања о питању, које смо у овој расправи покушали да изнесемо у правој боји. Држимо, да нам је пошло за руком да укажемо на важност самога питања изнесавши узроке дечијих злочина, као и реформе за њихово сузбијање. „У интересу спасења поједине душе и с обзиром не здрав подмладак нашега народа, не смемо мировати, док не створимо лека да се број деце злочинаца смањи, а број спашених повећа. Не можемо очекивати, да то зло сасвим нестане, али да дечије злочине можемо држати у неким границама, то смо у стању учинити, само ако хоћемо“ (Рајн).

*) Пруско министарство унутрашњих дела поднело је пруском сабору у Берлину предлог, да се уведе насилно васпитање за малољетне преступнике. Свакако ће и друге немачке државе поћи примером Пруске.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Стварајмо данас такове погодбе, које би узроке дечијих злочина искључивале: То нам налаже љубав према својој деци, своме народу и себи самима. Велика је она реч:

„Ко спасе дете од пропасти, спасао је читаво колено“.

Литература: Из опширне литературе о дечијим злочинима нека су наведена ова дела: Prof. Dr. W. Rein, *Jugendliches Verbrechen und seine Bekämpfung*, у *Zeitschrift für Socialwissenschaft*, III. за 1900. св. 1. — Scholz, *Jugendliche Verbrecher ihre Behandlung und Erziehung*, у Рајновом делу: *Encyclopädisches Handbuch der Pädagogik*, Band VII. Langensalza, Hermann Beyer & Söhne. — Krohne, *Lehrbuch der Gefängniskunde*, Stuttgart, 1889. — Dr. Appellius, *Die Behandlung jugendlicher Verbrecher und verwahrloser Kinder*, Berlin, 1892. — Berger, *Jugendschutz und Jugendbesserung*. Leipzig, 1897. — Uhlhorn, *Geschichte der christlichen Liebesthätigkeit*, Stuttgart, 1895. — V. Liszt, *Das Strafrecht der Staaten Europas*, Berlin, 1894. — Листови: *Mitteilungen der internationalen kriminalistischen Vereinigung*, *Blätter für Gefängniskunde*, *Der Rettungshausbote*, *Kriminalistik des Deutschen Reichs* 1895. — Брошуре: Lüttich, *Die Bedeutung der Kriminalistik für das Erziehungswesen*. Dresden, 1874. — Hartmann, *Der jugendliche Verbrecher im Strafhause*. Hamburg 1892. — Helmcke, *Die Behandlung der verwahrlosen und sittlich gefährdeten Jugend*. Leipzig, 1893. — Vorster, *Die Organisation der staatlich überwachten Erziehung*, Halle, 1894. — Aschrott, *Die Behandlung der verwahrlosten und verbrecherischen Jugend*, Berlin, 1892. — Morisson, *Jugendliche übelthäter*, deutsche Ausgabe von L. Katscher, Leipzig, 1899. — Lenz, *Die Zwangserziehung in England*, Stuttgart, 1894. — van Calcker, *Strafrecht und Ethik*, Leipzig, 1897. Исти, *Vergeltungsidee und zweckgedanke*, Heidelberg 1899. Исти, *Kriminalpolitik und Wehrkraft*, у „*Deutsche Juristen Zeitung*“, IV. стр. 45.

Јена, 1900.

Богдан Ж. Ђурђев.

ТОДОР ДИМИЋ.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Р
Д
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
О
Т
Е
К
Д

Од живих учитеља, тешко да има данас старија човека, но што је Тодор Димић, умировљени новосадски учитељ.

Наше млађе учитељско покољење слабо разбира за своје старије садругове и уживило се, већином, у тим мислима, да у старије доба, особито у првој половини минулог 19. столећа није ни било спремних и умних учитеља, те држе, да је школско поље у нас, тога времена, било поверено и обделовано од самих незналица; занатлија, ислужених војника, црквењака и т. д. и суде, да је пре данашњег доба владала на том пољу тама и да је тек наше доба разгонило ту таму и унело светлости у школске просторије. Са таквих мисли многи се млад учитељ понесе и уобрази, постане охол, и онда не учи и не чита ништа даље и мисли, да од оног педагошког и методичког сала, што је прибрао у учитељској школи, може живети за свих 40 или 50 година учитељског рада, који му предстоји.

Таке мисли штете школу и наставу народну и одвлаче учитељски сталез назад, те ће добро бити, да изнесемо по некад нашем млађем учитељству по који пример из старијег учитељског кола, који може служити за углед млађем нараштају и у спреми, и у раду, и у издржљивости, а поглавито у скромности, која тако лепо доликује и тако дивно пристаје уз тај сталез. А за то, мислимо, да ће најприкладнији бити пример нашег, можда најстаријег друга и пријатеља, *Тодора Димића*.

Родио се у Баваништу, у Банату, 1815. године, и данас му је 85. година живота. Сад живи у Београду, код своје кћери Емилије, свршене учитељице, удате за Богољуба *Јовановића*, кр. српског штатистичара.

Нећемо да нагађамо и да пабирчимо по животу овог образованог и одвећ скромног човека, него ћемо пустити, да он сам приповеда о себи онако, како је нама, на нашу молбу, прошле године, октобра месеца приповедао и онда ћете видети, колика снага и самопоуздање може да се развије у младом човеку и колико може да савлада и да научи човек, који има воље за науку и љубави за књигу.

Pro memoria.

У Баваништу мом месту рођења ишао сам у српску основну школу. Кад сам већ велики ђак био, морао сам не само недељом и

празником него сваки дан на вечерње, јутрење и часове у цркву ићи, па сам цео Часловац, Псалтир, многе стихире, скоро свију светаца тропаре, сва јектенија и све молитве што свештеници јавно у цркви читају, сва недељна и празнична јеванђељија а такође и свих 8 гласова скоро све на памет научио, у школи пак научио сам све ирмосе, причастна и друге неке црквене песме и то ми је скоро све и до данас у памети остало, а ишао сам и у немачку тривиалну школу. Кад сам већ одрастао био, местни неки учитељ Тима Аћимовић видећи да ја цео обред црквени разумем, одведе ме у Панчево к окружном школском директору *Давиду Рајићу*, који је неку приватну препарандију држао, где сам ја доцније — знајући још из српске школе славенску граматику — оне друге препаранде поучавао и преслишавао. — У то време бавио се у Панчеву код директора на косту „Славено-Сербски“ списатељ Јоаким Вујић и његовим поводом а под руководством самог директора изигравали смо ми препаранди неке позоришне представе, као : Велизара,*) Ромеа и Јулију, Менчикова и др. У некој представи ја сам изигравао неку ролу под именом „Анзелма“ тако да ми је публика аплаудирала и после представе опет ме на бину изазвала, где сам јој се по обичају поклонио, а она ми на ново тапшала вичући: живио! Онда сам заволео позоришна дела, али и иначе какве год сам се књиге дочепио, радо сам читао. Кад је директорова унука умрла, ја сам јој написао неко надгробно слово, али стидећи се изићи с њим пред публику и изговорити га, дао сам га неком препаранду Мити Небригићу, те га је он у цркви изговорио. Овде се нисам смео усудити говорити пред светом, а на позорници на против био сам врло слободан. По неки пут шиљао ме директор којегде као: у Хомољицу, Долово, Баваниште и Иланцу, те сам болесне учитеље замењивао, или док је који учитељ ишао у Тамишвар да се зађакони или запопи. — За тим ме пошаље у Орловат у женску школу за спомоћника, а после у Брестовац у Банату за учитеља. Ту сам већ почео како побожне за Божић, за мај месец — тако и друге којекавке па и еротичне, песмице правити и писати. Дотле сам ја многе оде које у Љетописима које у другим књигама

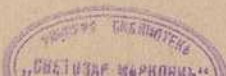
*) Сећам се оне песме лепога Велизара :

„Здрави буд'те срећна браћо! Ви у миру живушчи;
За вас Творца хоћу молит', За ваш живот будушчи“ итд.

а такође и оне песме из Менчикова :

„Нешастно позоришце, нешчатна измјено! итд.

и данас знам те песме и на памет и да их певам, па и још неке друге.

читао, а ја и ја напишем једну оду мом другу Ђорђу Ђирићу по-
тоњем директору на крагујевачкој гимназији. Он је ту оду којекон
показивао, и многи од изображенијих људи посумњали су, да сам
ја то умео написати, по свој прилици зато, што сам ја у тој оди
и неке грчке и римске богове навео. Такођер написао сам и једно
позоришно делце под именом: „Учитељство на селу.“ Први чин говори о
томе, како се сељани с учитељима погађају пошто ће који слу-
жити, а други чин: о подмитљивости неког окружног директора.*)
Ту у Брестовцу о великим ђачким феријама једног трговца и попова
деца дођу из Карловаца својим кућама, а ја чујући од њих где
говоре: „Servus, quid facis? quomodo vales?“ и т. д. прохте ми
се да и ја научим латински, па тако већ одрастан и велики, штоно
веле: под старост „бердо“ почнем учити латински, и догле успем
да сам у Карловци одмах у III. гимназијски разред примљен био,
и другог школског течаја већ сам покушавао да неке просте песме
и изреке са српског на латински преведем.***) Онда се гимна-
зија састојала из 6 разреда, и ја сам остале више разреде гимна-
зијске у Новом Саду свршио. У 6 разреду написао сам једну оду
мом професору и директору новосадске гимназије Петру Јовановићу,
а доцније једну Севастијану Илијћу игуману Гомирском, а потоњем
архимандриту Оповском. Из Новог Сада одем у Тамишвар у филозофију,
(тако се онда звао данашњи VII. и VIII. гимназијски разред,) ал'
ту се нисам могао ни целу годину обдржати, јер нисам знао ма-
џарски, па ни у каквој знатнијој кући нисам кондиције добити могао
ради издржавања, зато одем у Пешту и станем код Тоше Павло-
вића новинара као спомоћник, и ту сам осим експедиције и понешто
с немачког за новине преводио. Покрај тог нисам ни оне штудије
у филозофији занемарио, него их проучавао, а лекар Радивојевић
Текелијанац још ми и неке спомоћне књиге као Канта
и др. ради мог испомагања давао. — Једаред рече ми Тоша Павло-
вић да напишем молбеницу за неког студента на Саву Текелију

*) За то делце нудио ми је доцније покојни Ђорђе Рајковић 50 фор. ал' нисам
му га хтео дати зато, што у њему није било „заплета“ и „расплета“, без чега таква
дела немају вредности или важности.

**) Сећам се да сам ону песму: „Заповеди Господ Бог, двома, трома аиђелом
овако превео:

„Jussit (dixit) Deus dominus duobus, tribus angelis;

O vos mei angeli, o vos duces coelestes;

Descendite ad terram, et conficite fides и т. д.

А такође и ону сменну. „Месечина као дан“ и т. д.

„Fulgor lunae sicut dies; Vetus anus sicut truncus и т. д.

ради штипендије, али онако више по славенски. Ја напишем чисто црквено-славенски, и тај младић добије припомоћ. После су ме још и неки други младићи молили, да им напишем славенски молбенице, и ја сам им написао, а јесу ли од Текелије припомоћ добили, то не знам. — С мојим пријатељем Илијом Берићем, доцније парохом Борчанским свагда сам славенски корешпондирао, и један другом славенски дописивали, а славенски сам научио то дугим и свакидашњим ходањем у цркву, па читањем Кенгелчевог „јестество-словија“ и „Всемирног збитословија,“ и других славенски писаних књига, као: Рајића архимандрита и т. д.

(Наставиће се).

И С П И Т И

у мушкој и женској учитељској школи Сомборској, у Јунију 1900. године.

Српска учитељска и учитељичка школа у Сомбору стоје под једном управом и у њима делају 10 редовних професора, једна учитељица женског ручног рада и кућарства, један стручни учитељ харм. појања, певања и музике, и три предавача од којих је један за краснопис и цртање, други за пољопривреду, а трећи за гимнастику.

Ове школске године после дужег и тешког боловања преминуо је у цвету младости своје професор педагогијских наука Милан Стојшић 16. фебруара 1900. године. За време његове болести, и после смрти до краја године, замењивали су катедру по-којникову, а исто тако целог другог полугодишта и катедру оболелог професора М. К. остали професори, поделивши предмете речене две катедре међу собом.

За вешбаонице су и ове године служиле сомборске српске вероисповедне школе, које стоје под непосредном управом управитеља учитељских школа.

Школска година започета је 20. августа, а завршена 17. јунија по ст. кал.

У мушкој учитељској школи уписано је било у почетку ове школске године редовних ученика у I. разреду 29; у II. разреду 24; у III. разреду 24; у IV. разреду 24; свега 101 приправник, од којих су у течају године двојица одпуштени, а деветорица су

школу оставили. На крају школске године остало их је у I. разреду 25; у II. разреду 22; у III. разреду 21; у IV. разреду 22; свега их је остало у заводу до краја ове школске године 90 мушких приправника.

У учитељској школи уписано је било у почетку школске године: у I. разреду 33; у II. разреду 44; у III. разреду 31; у IV. разреду 34; свега 142 приправнице.

Од уписаних приправница две су у течају године школу оставиле и тако на свршетку ове школске године било је у I. разреду 31; у II. разреду 44; у III. разреду 31; у IV. разреду 34 свега 140 приправница.

Као што се из овога јасно види, ово су највећи постигнути бројеви ученика како у мушкој учитељској школи од постанка њенога т. ј. од 1812. године до данас и у женској учитељској школи од 1866. године, када су приправнице у овај завод ступиле, па до данашњег дана. Прошасте 1898/99. школске године било је уписаних 93 приправника и 136 приправница. По томе дакле ове године број приправника увеличан је са осморицом, а приправница такође има 8 више него лане што их је било.

Мушки приправници су сви православне вере, а од женских биле су 139 православне вере, а 3 римокатоличке вере.

Здравље је приправника и приправница с малим изузетком било повољно. У случају болести лечио је приправнике заводски лечник г. Др. Стеван Поповић, или на сопствено захтевање дотичних г. Др. Радивој Симоновић.

Три болесна приправника по савету лечничком, морали су ради лечења и домаће неге кући отићи и школу напустити.

Морално владање мушких приправника било је уредно. Неколико њих због неуредног владања и ноћног тумарања били су кажњени последњим јавним укором и губитком стипендије, а један је из завода искључен.

Морално владање приправница било је примерно у сваком погледу.

Завршни годишњи испити у четвртом разреду држани су под председавањем управитељевим у среду 10. маја у мушкој, а у четвртак 11. маја пре и после подне у женској учитељској школи.

По успеху на том испиту осведоченом од 22 приправника IV. разреда, 19 приправника припуштено је к полагању писмених испита за оспособљење; један је због болести од полагања испита

за оспособљење за ову годину одустао, а двојица имају после двомесечне спреме испите један из педагогијске историје, отачаствене повеснице и науке о земаљском уставу, а други из педагогијске повеснице и из немачког језика, поново полагати.

Све приправнице IV. разреда положили су успешно разредни испит, и припуштене су усљед тога к испиту за учитељско оспособљење.

Његова Светост преузвишени г. Георгије Бранковић као председник Високог Школског Савета изволио је послати у запечаћеним писмима задаће за писмене испите оспособљења учитељског, из педагогијских наука и српског језика, из немачког језика, математике и природних наука у мушкој и женској учитељској школи, који су испити одржани под надзором професорским у суботу 13., 16., 17. и 19. маја.

У Понедељак 15. маја држан је писмени испит из мађарског језика пре подне у мушкој, а после подне у женској учитељској школи. Усмени испити за учитељско оспособљење под председавањем високопречасног господина Јована Бороте протопресвитера старобечејског и члана Високославног Школског Савета, у смислу президијалне наредбе Његове Светости Патријарха од 2. маја о. г. бр. 157. презид. држани су 1., 2., 3., 5., 6., 7., 8. и 9. јунија и то првих шест дана сваки пут од 7—12½ часова пре подне у женској, а од 3—8 часова после подне у мушкој учитељској школи. Јунија 8. пре и после подне држан је теоретички и практички испит из мађарског језика у женској а 9. јунија у мушкој учитељској школи, на коме је испиту присуствовао и кр. жупанијски школски надзорник благородни г. Н. Грез, а следећег дана у петак 9. јунија држан је исти такав испит у мушкој учитељској школи.

По свршетку овога испита од 7—10 часова у вече и у суботу 10. јунија држана је седница професорског збора у којој су споразумно утврђене оцене и извршено оспособљење кандидата и кандидаткиња за учитељску службу. После тога подписани су записници и дипломе учитељске и учитељичке, и високопречастни господин протопресвитер председник испитног поверенства опростивши се са професорским збором одпутовао је тога дана пред вече у Стари Бечеј.

Следећих затим дана обављени су разредни испити у I. II. и III. разреду мушке и женске учитељске школе, а пре ових одређених је управа сведочанства оспособљених кандидата сл. кр.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

школском надзорништву жупаније Бачке ради званичног поступка у смислу постојећих законских наредаба.

Пошто су међутим закључни испити како у учитељским школама, тако и у вишој девојачкој и у свим основним школама сомборским од 10.—17. јунија свршени, држано је у недељу 18. јунија после службе Божје у свето-Ћурђевоком храму „Благодареније“ на коме је началствовао Високопречасни господин Љубомир Купусаревић протопрезвитер сомборски, а појао је мешовити лик приправничке младежи.

Тога дана у 11 часова пре подне прочитине су оцене приправница I. II. и III. разреда, и објављено је оспособљење за учитељство испитаних женских кандидаткиња, а у 12 часова прочитане су оцене приправника I. II. и III. разреда и објављено је оспособљење кандидата за звање српских народних учитеља, а при овој свечаности најизврстнијим кандидатима и кандидаткињама раздате су књиге „Ђегова Светост Патријарх Српски Георгије Бранковић и српска просвета“, које је управи српских учитељских школа Манастирска Штампарија на ту цел послала.

У мушкој учитељској школи, показан је овакав успех у наукама на свршетку школске 1900. године.

У I. разреду, три приправника показали су успех врло добар; 6 добар; 7 довољан; 8 недовољан с поправком, а 1 сасвим слаб.

У II. разреду показали су приправници овакав општи успех 1 врло добар; 12 добар; 1 довољан; 6 недовољан, из једног и из два предмета, и 2 недовољан успех, који уз то и због неуредног владања, по решењу професорског збора, не могу недовољне оцене поправити.

У III. разреду приправник Константин Стојачић показао је одличан успех; врло добар успех показали су 4; добар 8; а довољан 1; недовољан пак 7 приправника. Ови последњи могу недовољне оцене из једног односно из два предмета, после двомесечне спреме поправити.

У учитељичкој школи показале су приправнице овакав успех: У I. разреду одличан успех показале су три приправнице и то: Ванда Стратимировићева, Зорка Ћурђева и Ружица Вајдићева; врло добар успех показало је у првом разреду 11; добар 9; довољан 3; недовољан с поправком 2 приправнице.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Други разред свршиле су са одличним успехом ових седам приправница: Видосова Поповићева; Даница Стојићева; Јулијана Момировићева; Катарина Радивојевићева; Милана Максимовићева; Неваца Машићева и Ружица Мрђанова. Са врло добрим успехом свршиле су други разред 14; с добрим 15; с довољним 4; с недовољним успехом две приправнице, које имају право на понављање испита. Напослетку слаб успех показале су 5 приправница, које не могу у старији разред прећи.

Међу приправницама трећег разреда, показала је Марија Попова из Уљме отличан успех, врло добар успех показало је 9; добар 12; довољан 4; а недовољан с поправком 5 приправница.

Испит за учитељско оспособљење полагао је 19 свршених приправника четвртог разреда.

Од ових оспособљени су за учитеље тринаест и то: Константин Замуровић из Тиса-Хиђоша са одличним успехом; седморица оспособљена су за учитељство с врло добрим успехом, и то: Светозар Радашин из Ловре; Стеван Лесковац из Сивца, Стеван Бошњак из Ст. Футога, Петар Субић из Орловата, Бошко Букуров из Тиса-Сент-Миклуша, Милан Калуђерски из Сивца и Лазар Терзин из Мартоноша. Са добрим успехом положили су овај испит двојица и то: Лазар Вукотић из Ст. Футога, из Старога Кера; напослетку с довољним успехом положили су испит овај: Георгије Цвејић из Сомбора; Михаило Марјановић из Змајше у Барањи, и Живојин Сенћанин из Каћа.

Шест кандидата због недовољног успеха из једног или из два предмета упућени су, да после тромесечне спреме из дотичних предмета поново строги испит за оспособљење полагају. Приметити се има, да је међу овима само један кандидат (који је 7 гимназијских разреда пре ступања у овај завод свршио) из мађарског језика недовољан успех показао, а осталих пет кандидата су из мађарског језика успешно испит положили, али из друга два предмета нису могли довољан успех показати.

За учитељице оспособљена је 31 кандидаткиња; поименце пак са одличним успехом положили су испит за способљење: Милица Пандуровићева из Ирига; Христина Ћорђевићева из Српског Великог Сентмиклуша; Милица Бартулова из Велике Кикинде; Даринка Радојчићева из Кузмина; Вукосава Константиновићева из Панчева; Јулијана Ћурчићева из Новог Сада и Марија Бандићева из Велике Кикинде.

www.nli.rs

У
Н
И
В
Р
З
И
Т
Т
С
К
А
В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Са врло добрим успехом положиле су испит за учитељичко оспособљење: Даница Лесковчева из Сивца; Јулијана Станојевићева из Старог Футога; Софија Николићева из Брестовца; Христина Рајкова из Велике Кикинде; Христина Јовановићева из Новог Сада; Марија Шилићева из Новог Сада; Мирослава Миросављевићева из Великих Радинаца; Меланија Стојадиновићева из Баваништа; Зорка Бикарева из Сомбора; Зорка Брзакова из Новог Сада и Зорка Станишићева из Сомбора.

Са добрим уснехом положиле су испит за учитељичко оспособљење: Даринка Црквењакова из Тараша; Даринка Бокшанова из Ђурђева; Сидонија Ракићева из Новог Сада; Александра Мрковачка из Сомбора; Вукосава Туцаковићева из Чуруга; Емилија Петковића из Панчева; Катарина Рајковићева из Црепаје; Јелена Карапанџићева из Лока; Марија Зарићева из Сомбора и Наталија Зечевићева из Ердевика.

Са довољним успехом положиле су испит за учитељице: Емилија Плавшевићева из Великог Бечерека и Јелисавета Стојановићева из Сомбора. По томе дакле оспособљено је с одличним успехом 7; с врло добрим 12; с добрим успехом 10; а с довољним успехом 2 кандидаткиње. Три кандидаткиње због недовољног успеха из мађарског језика упућене су да после тримесечне спреме поново полажу испит само из тог предмета.

Сл. кр. школско надзорништво жупаније Бачке изволило је са својим потписом и печатом потврдити 25 диплома, и то свију оних кандидаткиња, које су одличан и врло добар успех показале, а осим тога још: Даринке Црквењакове, Емилије Петковићеве, Катарине Рајковићеве, Јелене Карапанџићеве, Емилије Плавшићеве и Јелисавете Стојановићеве.

Осталих шест кандидаткиња добиле су сведочанства оспособљења, која само изван уже Угарске подпуну важност имају.

Тако се завршила срећно ова 1899/1900. школска година у учитељским школама сомборским, при свем том, што су професори уз своје редовне дужности још две катедре професорске до краја године замењивати морали.

Н. Њ. В.

ИЗЛОЖБА ШКОЛСКИХ УЧИЛА У БУДИМПЕШТИ.

Угарски државни просветни савет зговорио је нову наставну основу за основне школе у кр. Угарској и на јесен ће исту државни сабор у пре-

трес узети, те ће се данашња наставна основа у основним школама саборском одлуком заменити новом, која — по мишљењу педагога и капацитета државних — треба да одговори савременим захтевима и начелима модерног школарства. Учитељство и сви пријатељи народне наставе имали су знатна удела при стварању овог предлога за наставну основу; једни живом речи а други преко јавних гласила, износећи мане и недостатке постојећег наставног плана и свраћајући пажњу просветног савета на данашње потребе; и после вишегодишњег разговора и саветовања просветни савет довршио је свој посао и резултат свога рада — као што је речено — по свој прилици већ на јесен ове године, изнеће пред сабор као законски предлог.

Пошто је очигледна настава главан предмет у основној школи, јер се у основној школи код деце појмови бистре једино очигледношћу; очигледност је основа сваком знању детињем, што у школи постепено себи присвојити може, то је и угарски министар просвете, — не губећи из вида велику важност очигледности у основној школи — одлучио, да се у исто доба побрине за учила, која ће морати одговарати модерном новозастављеном школ. плану, па да се тако у свему одговори захтеву данашњег напредног школарства; јер као што постојећи наставни плак за основне школе не одговара више духу времена, тако је сасвим природно, да су и средства, са којима се тај план обрађивао досад, постала застарела, те тако хоће у интересу школ. наставе у основним школама са новим планом да унесе така учила, која ће — уз практичну своју страну — у деци побуђивати и развијати и чувство лепоте. Да би ово министар постигао, позвао је у анкету прве научењаке и педагоге земаљске, да у овој ствари својим меродавним мишљењем помогну извршити задаћу просветног савета; да утаначе која и каква би учила најбоље одговорила захтеву школске наставе. Пошто за оваку реформу треба имати пред очима све што је напредно, то је министар преко заједничког министра спољних дела позвао енглеску, француску и немачку државу, да на углед пошаљу она школска учила, која се у тамошњим школама данас употребљују. На овај позив одазвала се немачка влада; остале државе не могоше се као такве позиву одазвати, јер издања школских књига и учила нису у државним рукама, него је то тамо приватно подuzeће; зато је морало министарство тражена школска учила из енглеске и француске о државном трошку од дотичних издавача набавити. Са овим још се није постигло оно што се хтело, на име: да се добије јасан преглед постигнутих резултата на пољу школске књижевности и уметности, јер прикупљена учила само су један незнатан део досад постигнутих резултата на пољу светског школарства. Најнапредније државе на томе пољу, Швајцарска, Белгија и Данска, нису приказале своја учила; но овом је узрок новчано питање, које ће још дуго кочити точак напретку основне школе.

Просветни савет изложио је 18. маја о. г. земаљска и из иноземства набављена учила у три простране дворане мађ. научне академије. Ова изложба ма и у минијатури од знатне је вредности по људе, који се школом баве и који се за њен напредак брину, јер само овако се стичу познавања школарства страних народа; види се колико смо у напретку народне наставе напредовали или заостали, те према томе знамо да удесимо свој рад на том пољу,

да се одржимо на савременом нивоу, да прибавимо себи више искуства за интензивније развијање народне nastave.

На изложби овој највише је школских учила из Енглеске, па онда из Француске и Немачке. Изложене ствари подељене су у пет група.

I. група: *читање, писање и рачунска настава*. — У овој су групи штице и учила за рачунање. На први поглед сназиће овде човек енглески буквар издање Бекона о коме човек од струке може размишљати о његовој доброј и лошој страни. Буквар овај није ништа друго, него једна штица, на којој је изложена цела азбука, као код нас штица управитеља уч. шк. господина Н. Ћ. Вукићевића, но уз свако писме стоји верно у боји насликана ствар или животиња, која се гласом дотичног писмена почиње. За упознати децу са азбуком мора се признати, да је ова штица практична, јер дете спазив слику брзо ће се сетити како је глас тога писмена, но колико би можда била практична са те стране, толико је непрактична са друге стране. Замислити велику штицу са 30 писмена, а поред сваког писмена друга и друга свар односно животиња у шареној боји насликана, тако шаренило изнети пред радозналу децу! Каква је ту пажња при обуци, кад знамо како је дете радознало и како би радо било да све у једанпут види и дозна; а покрити остале слике, да се само она види, са којим се писменом ради, тешко је, зато са педагошко дидактичног гледишта не може се овај буквар у свему за подесан сматрати, јер при настави треба да се пажња ученика обрати само на оно, о чему је говор, а све остало, што би пажњу дечију одвукло од предмета, ваља уклопити испред очију дечијих. Још при понављању ваља да би се донекле могла добро употребити. Таке су исте и штице за читавање слогова и реченица.

У II. групи је: *очигледна настава*. — Ту су верне и лепо бојом израђене слике, на којима се преставаљају радње разних заната, па Акерманове дивно и верно израђене слике, четири годишња доба са радњама, које се у том добу обављају. Овде је у издању Енглеза Бекона лепа слика за познавање воћа, а уједно при очигледном познавању воћа на њој се износи и очигледно познавање бројева. Нпр. при познавању јабуке, на слици нацртана је у боји јабука, као да је са дрвета узбрана, а под јабуком стоји знак „1“ учитељ при разговору може да уплете и давање појма „1“, јер ту је само једна јабука, а користити се може с' њоме и онда, кад деца почну знаке бележити. На истој слици мало даље налази се крушка, али ту су на једној граници две крушке, ниже пак стоји „3“, и кад је разговор о крушци, онда већ се може предузети давање појма „3“, даље опет тако три кајсије, па четир шљиве и т. д. до 10. Кад се узме да деца сва радо имају воће, онда је поњатно како ће свако дете пажљиво упрети своје очи на ону слику, која га онако примамљује, да му чисто зазубице расту од сласти парећи своје очи. Занимљива је — опет енглеско издање — слика са воћем за очигледно рачунање сабирања и одузимања. На једној гомили нпр. четир јабуке а на другој две, измеђ те две гомиле стоји знак сабирања (+) а на трећој колико износи кад се те две у једну скупе, спојено са знаком једнакости (=); тако исто и за одузимање. Ово се може употребити тек онда, када деца почну знаке бележити. У овој су групи највише енглеска издања.

У III. групи је: *природопис и земљопис*. — Слика домаћих и дивљих животиња, цвећа и т. д. У овој групи су и буквареви и читанке. Ми Срби можемо задовољни бити, да прва и најважнија школска књига, буквар наш, ни најмање не заостаје иза буквара напредних Енглеза. Код шчитавања писмена — као и у Натопшевићевом буквару — налази се код сваког писмена верна слика ствари или животиње, која се са гласом дотичног писмена почиње, само су слике много лепше и укусније израђене. Писана писмена у целом буквару налазе се међу линијама као што се пишу, те тако је детету вечито пред очима, како се дотично писме пише и где, међу којим линијама, врло подесно за побуђивање дечије воље на лепо и правилно писање. Упало ми је у очи, да се штампана писмена не налазе поред писаних ни у буквару а ни на штицама, него сасвим засебно после свију писаних писмена. У читанкама је садржина сваког читаначког предмета исказана верном сликом, дакле очигледност и овде, тако да чим дете баци поглед на слику може већ знати о чему је говор у дотичном предмету.

У IV. групи је: *повесница*. — Сlike из разних времена, знамените вароши оног времена; за немачку повест: сеоба германа, њихове знамените војне, све је верно у сликама представљено тако, да сама слика говори; нема сумње, да ова очигледност утврђује знање о повести народној и помаже, да речи учитељеве не исчезну брзо из памћења детињег, јер што човек види много боље запамти, него кад само чује. А ми знамо, да је дечије уображење тако живо, да кад види верну слику из повести свога народа оно је кадро се занети, да чисто себе замишља као посматрача тога догађаја, што слика представља.

У V. групи су изложене *слике из повести старог и новог завета*; сва библична повест оба завета испричана је у сликама тако, да кад се једна повест у школи са ученицима предузме, учитељ уз причање живом речи изнесе пред ученике цео догађај у слици, дакле очигледно покаже ученицима дотичну повест и дете је у стању после учитељева причања само својим речима да рецитира целу повест посматрајући поменуће слике. Нпр. први грех у сликама представљен је овако; прва слика: Адам и Ева у прекрасном перивоју, друга представља како Ева бере забрањени плод, трећа: Адам и Ева једу воће, четврта: Први људи се крију, пета представља излазак из раја, и тако је свака библична повест у слици приказана.

Све слике су врло лепо израђене, тако да се на њима огледа и напредак сликарске вештине и уметности Енглеске, Немачке и Француске. Ове су слике изложене, да их стручњаци наше домовине оцене и о њима свој суд изреку, па да према томе учине предлог, ког би влада наша пред сабор изнела: какве слике да се сачине за очигледну наставу у основним школама. Нема сумње да је ова изложба учила за сваког поучљива, а нарочито за један народ који би тежио, да наставу основне школе постави на модеран темељ, јер у модерној настави очигледност је полазна тачка и станац камен сваког умног развијања и сваког изучавања. Из изложених учила јасно се види, да је у поменутиим државама очигледност подина наставе у основној школи; сваки наставни предмет обрађује се очигледношћу, школска настава удешена је тако,

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

да се знаће не кљука, него се оно стиче и прикупља посматрањем, чулима и разматрањем ствари; тамо је очигледна настава у истини неко стабло, из кога се разграњују сви остали школски предмети, што и јесте права сврха очигледности у основној школи. Нема сумње, да би од велике користи било како по наше учитељство, тако и по саму наставу нашу, када би се оваке изложбе учила приређивале и код нас приликом држања наших учитељских зборова; поједини срезови у своме срезу, ови заједнички у епархији и све епархије заједно да приреде изложбу за целу митрополију. Тиме би се и наш народ боље могао упознати са унутрашњим уређењем својих школа; само учитељство поостигало би се на размишљање о унапређењу наставе школске, јер би се на таким изложбама могли износити резултати разних покушаја на пољу нар. наставе и упознавати са постигнутим напредком на том пољу; дала би се прилика учитељству нашем, да и фактима покаже плод свога самообразовања, што би и углед учитељски у народу подизало, те би можда пре наступило доба, да народ наш не би школу посматрао више са материјалног свога гледишта, него би плод њен ценио по племенитом и узвишеном раду њеном, те би већом готовошћу приносио материјалне жртве на олтар народне нам просвете, на олтар свога вечитог живота.

Хр. Свирчевић.

Н Е К Р О Л О Г.

† **Павле К. Борјановић** учитељ у Карлову напрасно је преминуо 12. јуна о. г. Поживео је 47, а учитељевао је 27 година.

† **Марија Ћосић** удова пароха Ђорђа Ћосића из Кишфалубе преминула је 22. маја о. г. у Сремским Карловцима.

Мир праху њиховом!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити на вероисповедним српским народним школама сомборским одржани су од 11—16. јунија о. г. Успех у свима разредима био је добар. На селишним школама испити су одржавани у првој половини месеца маја по старом календару.

Интернат за учитељску школу у Сомбору. Овде код нас живо се ради на оснивању интерната уз мушку учитељску школу. Изабран је већ и нарочити одбор који ће скупљати чланове за удружење, које ће се обратити молбом на високо министарство ради потврде правила дотичног удружења, којему ће циљ бити, да потпомаже издржавање интерната. Такође је изабран одбор, који ће саставити статуте за интернат. Овдашње наставничко особље са свију српских завода, као и остало грађанство, радо је прихватило предлог гледе оснивања интерната, на народу и осталом српском учитељству је сада ред, да докаже и покаже да се

брине и да мари за учитељски подмладак свој, а то ће учинити, ако се што више и што вољније уписује у чланств удружења за издржавање интерната. Идемо да видимо!

Школе у скопској епархији у Старој Србији. 1898, 99. школске године било је у скопској епархији 89 народних српских школа у којима је радило 117 наставника (наставница).

Женско свеучилиште у Москви, које ће се установити, добило је од В. Ј. Астракова из Москве, знатну потпору у износу од 100,000 рубаља. Ова ће се свота капитализовати у државној банци све догле, докле се помешано свеучилиште не отвори.

Јубилеум. Одлични педагог руски *Семен Илијк Шогор-Троцкиј*, славио је почетком ове године двадесет-петогодишњицу свог педагошког рада. Он је учитељ на вишој девојачкој школи у Петрограду, а предавач је и у другим тамошњим женским заводима. Он је веома много учинио за учитељство народних школа и речју и пером. Он је руководио учитељске курсеве у Петрограду и Нижњем Новгороду, осим тога истакао се као специјални методичар по рачуну и геометрији и написао је за те предмете уџбенике као и методичка руководства. Слављеник је приликом јубилеума му поздрављен био од многих просветних радника и других пријатеља народне просвете из свију крајева простране руске царевине.

Основне школе у Румунији. Прошле школске године било је у Румунији 3664 основних школа са 3517 учитеља и 907 учитељица. Деце која су школу похађала било је 686,654. Грађанске школе походило је 71,000 мушке и женске деце.

Р А З Н О.

Исказ скупљених прилога за св. савску беседу у Сомбору 1900. г.
 Добровољно приложише: *Ада*: Ковачевићка 2 круне; М. Јанковић, М. Дудварски, Н. Кирић, В. Милетић, Ђ. Акшамовић 1 круну; С. Крачун 70 потура; К. Поповић 50 потура; М. Стричевић, Д. Неранџић, Н. Ј. Поповић, А. Протић, М. Драгин, Ј. Марковић, Р. Неранџић, М. Бешлин 40 потура. — *Бела Црква*: С. Банић др 6 круна; У. Шмиц 4 круне; Н. Пеша, Браћа Ђорђевић-Нанчић, М. Крестић, Д. Попеску, А. Марковић, Д. Јовановић, А. Васић 2 круне; Покорни, Ј. Поповић, П. Бокшарева, К. Стефановић, Ш. Крестић, С. Божић, С. Терзић, С. Поповић, Ј. Шефер, А. Путник, З. Путник, Л. Гавриловић, М. Ђ. Поповић, А. Стефановић, К. Путник, С. Спасојевић, С. Тртков, П. Петровић 1 круну; В. Гавриловић 60 потура. — *Београд*: Р. Бадемлић 30 круна. — *Вешка*: М. Краљев, Д. Њанићак 2 круне; П. Крстић, А. Менаџић, П. Дамјановић, Ј. Стојић др., Ј. Зјалић, С. Груловић 1 круну; Т. Обрадовић, П. Мирковић, Ђ. Прерадовић 50 потура. — *Будимпешта*: Л. Богдановић епископ 10. — *Велика Кикинда*: П. пл. Еремић 40 круна; Гранић др., Ј. Новаковић, М. Шибуд 4 круне; М. Красин, Т. Веселиновић, З. Ши-

Баревић 1 круну; К. Марковљева 60 потура. — *Вилово*: М. Радивојевић, Ђ. Иванић, М. Јаконић, М. Миклушевић 2 круне; Св. Бозика, С. Јовановић, М. Дамјанов 1 круну. — *Вуковар*: Р. А. Пауновић 4 круне; М. Коњовић, М. Дробац, Ј. Андрић 2 круне; Н. Н., Н. Н., В. Михајловић, М. Вајић, М. Михајловић, Н. Јовановић, Т. Илић, С. Вајнцелд, П. Степаљчевић, О. Михајловић, М. Шепа 1 круну. — *Добрица*: Г. Петровић, Д. Касапиловић 1 круну. — *Жибал*: М. Сарајлић, А. Браницки 2 круне; К. Михајловић, Ј. Илић, И. Секички 1 круну. — *Земун*: Љ. Морарева 2 круне; С. Недељковић др., С. Теодоровић, Ј. Радивојевић-Вачић др., П. Марковић др., М. Бабић др., В. Николић др., М. Грујић, М. Ковачевић 1 круну. — *Ипџија*: М. Петковић 4 круне; З. Живковић, Н. Контић, Д. Марковић, Ј. Оберлајтнер 2 круне; Св. Ненадовић, Ј. Ненадовић 1 круну. — *Карловци*: Њ. Св. Г. Бранковић патријарх 40 круна; Д. Пантелић 6 круна; уд. Шајковић, М. Јакшић 4 круне; У. Живковић 3 круне; Л. Обреновић, Ђ. Красојевић др., 2 круне. — *Ковил*: А. Мароцић, Ж. пл. Бајазетов 2 круне; К. Веселиновић, К. Петровић, Ђ. Буља, Б. Лацковић 1 круну; С. Беучева 40 потура. *Ковин*: А. Недељковић, Ј. Николић, В. Теодоровић, М. Божески др., С. Теодоровић, А. Теодоровић, Ђ. Момировић, Ј. Лазаревић, Ј. Марковић, В. Димитријевић, М. Јанић, Г. Теодоровић 2 круне; В. Сирбуљ, Св. Крстић, Ј. Којић, В. М. Мајсторовић, Д. Николић, Е. Кнежевић, П. Петровић, С. Рајковић 1 круну; Веселиновићка 80 потура. — *Кузмин*: Н. Љубобратовић 3 круне; Ф. Павлов 2 круне. — *Нови Сад*: М. Шевић епископ, Центр. кредитни Завод, Н. Ђ. Вукићевић, Радовановић 10 круна; А. Пајевић, Љ. Димовић 6 круна; П. Понадић, М. Миловановић, Уредништво Школског Одјека, М. Д. Јовановић 4 круне; Хаџи Г. Плавшић, П. Георгзјевић, М. Вучетић, Д. Гостовић, А. Јорговић, В. Јовановић, А. Варађанин, С. Ђирић др., П. Георгијевић, Д. Илић, Т. Мандић др., Бл. Стратимировић, Ђ. Михајловић, У. Лугумерски, К. Миловановић, Р. Хорват, В. Пушибрк, П. Дамјановић, Станојевић, Ј. Грчић, Кода др., П. Ракић, Ђ. Милић, Л. Фрајнд, Ј. Јовановић-Бурјан 2 круне; К. Новић, Н. Н., К. Матић, М. Христић, М. Марић, Н. Мирков, П. Бокшан, И. Гајин, С. Стојковић, П. Ђорђевић, Браћа Мирилов, Ђ. Сланкаменац 1 круну; Н. Костић, Н. Н. 60 потура; М. Мирков 40 потура; Св. Прица, Н. Н. 20 потура. — *Пидеј*: Ј. Сувајцић, Д. Бешлић, З. Риђички 2 круне; У. Бранчић 1 круну. — *Петрово Село*: (Бачка) Вађебина, Школски Одбор 4 круне; У. пл. Поповић, Л. Кекић, М. Алексић 1 круну; Т. Слеччевић 60 потура. — *Сента*: Н. Н. С. Дудаш, Г. Кецели др., В. Лалић, С. Малешевић др., М. Прекајски, Т. Влашић, М. Мяхољац, У. Вујић, М. Лукаћевић, А. Славнић 2 круне; Ђ. Николић, А. пл. Брановачки, У. Поповић 1 круну. — *Сентомаш*: Е. Манојловић, М. Дунђерски 4 круне; А. Каћански, Т. Ђорђевић, М. Хаџић, С. Мајински, А. Ђорђевић, С. Дунђерски, И. Плавшић 2 круне; А. Сарић, С. Голупска 1 круну. — *Сомбор*: Ј. Семзе, П. Фернбах, М. Јовановић, М. Паланачки, Ђ. Бирвалски 10 круна; Ст. Поповић др., Ђ. Ђуришић, Ј. Гергуров 8 круна; уд. Алексијевић, М. Р. Бикар, Ј. Живојновић, Н. Ђ. Вукићевић, М. Борђошки, Е. Ковачић, Д. Радић, Д. Коњовић др., М. пл. Гако, Р. Симоновић др. 6 круна; П. Цветковић др., Ђ. Крагујевић, Ј. Далашевић др., А. Деметровић, уд. М. Ползовић, Ст. Јовић, А. Фернбах, Ј. Јерасовић, М.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.cirilic.rs

Каракашевић, К. Георгијевић, С. Врањешевевић, А. Павловић 4 круне; Н. Томашић 3 круне; Ј. Колар, Браћа Шлисер, Е. Амбровевић, Д. Тарцаји, С. Цимерман, Е. Вујић, М. П. Б. Вукићевића, Г. Книпл. С. Уторник, Б. Кеменди, К. Панић, Л. Дедић, Ј. Либхардт, В. Вајић, Н. Н., Вајдингер, Гринер др., И. Уљарик, А. Штеблер, К. Раб, Д. Грујић, И. Мајер, Х. Шефер, С. Вукићевић, уд. М. Шпицер, Е. Дрешер, М. Силађи, И. Гомбош др., К. А. Косанић, Н. Бугарски, Ђ. Николић др., Ал. Вујић С. Брук, Р. Ковачић, М. Коларовић, М. Гавриловић, Л. Барањ, Н. Н., В. Грујић, Фехер, Ф. Цирфус, уд. Черњуш, П. М. Бикар, Н. Кирјак, М. Силашки, А. Теодоровић, А. Јовановић, С. Релић, М. Р. Стефановића, В. Миклоши, Ј. Градинац, Љ. Коњовић, М. Чичовачки, К. Вујић, Ж. Ј. Поповић, А. Херхе, А. Малешевић, Н. Ковачић, Бр. Димитријевић др., Н. Миковић, Ђ. Павковић, М. Манојловић, Ђ. Леовић, К. Калић, Ст. С. Илкић, Т. Бабић, С. Чонић, З. В. Лудајића, Мл. Радић, Д. Блажек, Д. Маширевић. Л. Вујићева, Д. Јанковић, М. Гергуров др., А. Бертолино, Х. Естергами, Н. Н., Ђ. Ђорђовански, Ал. Козма, С. Мере, М. Кабош др., Белт, Е. Жуљевић, Мл. Ковачић, Ср. Гергуров, Јел. Мању, Б. Живановић, М. Каракашевић, Вибра, Ј. М. Миланковић; М. Раписављевић, Гер. Петровић, М. Антић, Ст. Арсенивић, уд. Давидовић, Д. Петровић, Бањам, М. Којић, С. Теодоровић, Зл. Теодоровић, К. Келић, Н. Бекбалац, К. Вујић 2 круне; Ђ. Бијелички. Ал. Мезеи, Ј. Јовановић др., А. Шеер др., Л. Коњовић, уд. С. Станојевић, Браћа Леви, Сингер, Н. Н., И. Шпицер, В. Штеблер, Н. Н., уд. Клем, И. Ловас, А. Коларић, Ј. Комароми, Ј. Крушец. Л. Червенка, Ј. Мрковачки, Мар. Бикар, М. Ференчевић, М. Челић, Т. Кронић, И. Фрај, Ф. Шерер, А. Бугарски, Е. Ђурковић, Ј. Фишер, А. Даннгер др., М. Јакобчић, П. Лугумерски, Ј. Штајн, Н. Бонди, Т. Стојановић, Л. Штрасер др., С. Николић, Ј. Буњи, Ј. Супек, М. Топаловић, К. Хамедер, Н. Битерман, Г. Инце, Н. Н., С. Хорватовић, М. Сонди уд. Фернбах, Б. Џинић, Н. Н., К. Стефановић, М. Козодеровић, В. Ђурђев, М. Маширевић, М. Јовановић, М. Луткић, П. Бркић, М. Ковачић, П. Коњовић, уд. М. Лукић, М. Ползовић, С. Манојловић, Ђ. Фудерер, Р. Павловић, С. Протић, М. Релић, Т. Градински, Н. Н., М. Станишић, М. Стојков, Л. Фењеш, Мадам, Ј. Михелс, С. Ћосић, Шлагетер, Ф. Биндер, Ђ. Ракић, Шлагетер, Ј. Карачоњи мл., Е. Оркоњи, Ј. Јакобчић, К. Блументал, Н. Н., уд. Ал. Орехоје, Бахрах, Латиновић, Бошњак, Палфи, В. Улрих, Н. Н., Г. Фратричевић, Н. Н. Гертингер, Н. Н., Динер, Н. Н., Ш. Рац, Н. Н., С. Манојловић, Н. Н., К. Килић, Ј. Коњовић, Св. Косанић, Ј. Коњовић, Н. Вукићевића, Н. Н., 1 круну; А. Пекановић, Н. Хорват, И. Сукфил, А. Јарош, Ф. Фаш, Ј. Модис, Н. Н., Н. Н., Н. Н., П. Маширевић, Н. Н., Н. Мајор. Н. Н., Н. Н., Волхајмер др., Ђ. Ракић, Н. Н., П. Деђански 60 потура; Н. Н., 50 потура; М. Коњовић, Н. Н., М. Роча, Н. Н., Ј. Мандић, Ј. Јоба, Ј. Рубеш, Н. Н., Н. Н., Д. Ђулинац, М. Даражи, М. Бик, П. Штеблер, Ј. Кандлер, М. Богдан, Н. Н., И. Мартоц, Ђ. Лугумерски 40 потура; Н. Н., Н. Н., 30 потура; А. Нађ, Ст. Мађар, Т. Пујнер, С. Милосављевић, Ст. Лесковац, 20 потура; Н. Н., 10 потура. — *Стари Велеј*: Д. Борота, Вл. пл. Војновић др., И. Влаховић др., П. Мартиновић др., Д. Живковић, 2 круне; С. Врбашки, У. Степанов, И. Јелчић, В. Тајсић, А. дра М. Поповића, Е. Гагић, Л. Мравић, Ђ. Богдано

види, 1 круну. — *Ст. Паланка*: Б. Берић, С. Савић 2 круне. — *Ст. Сивац*: М. Рајић, Ј. Жупански 2 круне. — *Ст. Кањижа*: М. Кнежавић 2 круне. — *Суботица*: М. Ј. Радића, О. Радић, Мел. Манојловић 10 круна; Ђ. Гојковић, Ђ. Манојловић, С. Манојловић, А. Арадски, О. пл. Кнежевић, М. Остојић, Ђ. Младеновић, С. Љубибратић, М. Кањовић, Н. Коњовић, Виличић, М. Димитријевић, Ј. Недељковић, М. Манојловић 2 круне; Ј. Коњовић, С. Ђурђевић, Л. Вујић, А. Радосављевић, П. Огњанов, Е. Мучалов, Хр. Димитријевић 1 круну; Д. Добровојевић 40 потура. — *Т. Бечеј*: Б. Давидовић др., Народна Штедионица, М. Неранџић, Шалетић, П. Сивчев, М. Ранковић 2 круне; М. Ст. Васић, М. Станков, М. Славнић, М. Давидовић, М. Рашковић 1 круну. — *Уља*: Д. Коларов, Љ. Јовановић 2 круне; Р. Стојадиновић, Ј. Оморац, В. Стефановић, Св. Јовановић 1 круну. — *Манастир Хоново*: Г. Ковачевић 4 круне. — *Чортановци*: Св. Вуковић, Л. Јовић 1 круну; У. Шуваковић 60 потура; В. Петковић 40 потура.

Укупно примање 768 фор. 10 т. ј. 1536 круна 20 потура.
 „ издавање 224 фор. 34 т. ј. 448 круна 68 потура.
 Чист приход 543 фор. 76 т. ј. 1087 круна 52 потура.

87 круна 52 потуре оставља се у фонд за оправку заводске заставе. — 1000 круна: подељена је следећим ученицима и ученицама појединих разреда ове учитељске школе. — *По 40 круна*: Павле Лалошевић I. раз., Вук Константиновић, Х. Ђорђевић IV. раз., Љ. Чобановић III. раз., Кат. Радивојевић, Ружа Мрђанова II. раз., Јел. Нешић, Ђ. Ћирилова I. раз. — *По 30 круна*: М. Марјановић, Љ. Велић IV. раз., Ј. Сувајџин III. раз., Д. Живојновић II. раз. — *По 20 круна*: Р. Поповић, Св. Поповић III. раз., М. Јеврић II. раз., Ј. Слеччевић, Ј. Симић I. раз., Е. Петковић, М. Ћирић, М. Шилић, М. Мирсављевић IV. раз., А. Остојић, П. Недић III. раз., Д. Шешевић, Е. Обрадовић, Ј. Рајковић, Ј. Момировић II. раз., М. Поповић, М. Недић I. раз. — *По 10 круна*: Ђ. Цвејић, Д. Натарош, Л. Крестић, Св. Радашин IV. раз., М. Поповић, С. Гердец, С. Симендић, III. раз., Н. Божин, Ј. Славковић, М. Јовановић II. раз., Ђ. Рајин, М. Јовановић I. раз., Ј. Карапанџић, Д. Црквењакова IV. раз., Љ. Карапанџић, П. Шибулова III. раз., М. Натарош, Ц. Бичулчева II. раз., В. Радосављевић, В. Симендић, М. Јовановић, Ст. Лукић I. р.

Дужнике молимо, да нам што пре дугове намирити изволе, да и ми задовољимо потраживања штампарије у којој се лист штампа.

Администрација
 „ШКОЛСКОГ ЛИСТА.“

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српским учитељским школама сомборским 1900—1901. школска година започеће се 19. августа по старом календару. Тога и следећега дана држаће се пријамни и поправни испити, а уписивање ученика и ученица обрђаће се 21., 22. и 23. августа пре и после подне.

У мушку учитељску школу примају се младићи православне вере, благе нарави, здрави телом и душом и *слободни од очне болести такозване трахоме*, који су бар у 15. годину живота ступили и IV. разред гимназијски, реални или грађански с довољним успехом свршили. Такође примљени могу бити и они младићи, који положи успешно пред професорским збором ове учитељске школе *строги пријамни испит* из науке хришћанске, црквено-славенског читања и малог црквеног појања; даље из рачуна, српског, мађарског и немачког језика, земљописа и отачаствене повеснице Угарске у оном обиму, у коме се ови предмети у четвртог разреда грађанске школе у Угарској предају. Овај пријамни испит држаће се само 19. и 20. августа о. г. Доцније пак пријављени не ће моћи тај испит полагаати.

За приправнице примају се Српкиње православне вере, које су 14. годину живота навршиле и четврти разред српске више девојачке, грађанске или реалне школе с добрим успехом свршиле а при том су здраве и примерног моралног владања.

Ученици и ученице, који у учитељску школу ступити желе, имају са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и школску сведочбу из последњег разреда, а при том су дужни и једни и други из молитава и славенског читања пријамни испит положити.

Женске имају још неизоставно са собом донети изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их ови за време учења њиховог у овој школи о свом трошку издржавати са потврдом дотичне грађанске општине да су они то у стању чинити.

Приправници, који из државне које учитељске школе у ову српску учитељску школу прелазе, морају се још подвргнути пријамном испиту из српског и славенског језика и црквенога појања.

Стан и храна само се у приватним кућама по предходном одобрењу управитељевом погодити може.

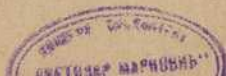
У Сомбору, 30. јунија 1900. год.

Никола Ђ. Вукићевић,

српских учитељских школа сомборских управитељ.

Издаје и уређује **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS